

[B] **DE KLOP VAN DE TIJD OP DE DEUR VAN
ONS HART. “WAT ALLEEN WIJ HOREN” VAN
SASKIA DE COSTER**

Wat alleen wij horen van Saskia de Coster is niet alleen qua titel verbonden met haar eerdere familiesaga *Wij en ik*. Haar jongste roman begint waar de vorige ophoudt: in een wereldstad waar alles in beweging is. Letterlijk eindigt *Wij en ik* in New York, *Wat alleen wij horen* speelt zich af in een metropool die het New York van Europa wordt genoemd “omdat ze onvermoeibaar is, omdat hipheid en traditie elkaar hier omarmen, omdat originele denkers en durvers de stad haar zoveelste adem geven”.

In *Wij en ik* ontvlucht het meisje Sarah de saaie villawijk van haar jeugd, waar nieuwe rijken uit de middenklasse in protserige neppaleizen gevangen zitten in traditionele gezinsverbanden. Alles in dat milieu van bekrompen *social climbers* is gericht op behoud, vooral van status. Sarah, alter ego van de auteur, gelooft dat stilstand achteruitgang is. Zij denkt dat het moderne leven in een continu veranderende “grootstad” een voorwaarde is voor individuen om zich optimaal te ontplooiën. Of die aanname klopt, onderzoekt Saskia de Coster in *Wat alleen wij horen*, dat is gesitueerd in een vervallen Brussels appartementencomplex.

Alles woont door elkaar in dit voor de sloop bestemde Atlasgebouw: oud en jong, ongeschoolden en intellectuelen, autochtonen en immigranten, kunstenaars en vakkenvullers. De meesten leven alleen of met een partner. Het enige traditionele gezin in het appartementencomplex zit de hele dag om de tafel te bidden.

Anders dan in een gezin, waar iedereen noodgedwongen vrijwel alles met elkaar deelt, hebben de bewoners van het Atlasgebouw tot hun tevredenheid maar weinig met elkaar te maken. Wat ze delen, zijn de geluiden van verstopte wc’s, kapotte rioleringen, sleetse verwarmingsbuizen, krakende vloeren, piepende deuren en andere tekenen van verval. Maar nadat hun door een onzichtbare huisbaas is aangezegd dat hun behuizing over zeven maanden wordt gesloopt en hun dagen in het Atlasgebouw zijn geteld, hoort iedereen als bij toverslag de tijd wegtikken.

Zowel de thematiek als de aanpak van De Coster

doet denken aan *De klopp op de deur* (1930) van Ina Boudier-Bakker, een familieroman over de verschillende manieren waarop mensen reageerden op de grote maatschappelijke veranderingen in de tweede helft van de negentiende en het begin van de twintigste eeuw. De Bijbelse connotatie van de titel die verwijst naar de klopp van de tijd op de deur van ons hart, klinkt ook door bij De Coster. *Wat alleen wij horen* is gecomponeerd als “countdown”, een aftelling: het eerste hoofdstuk heet ‘Nog zeven maanden’, het laatste ‘Nog een uur’. Daarna stort het Atlasgebouw ter aarde, terwijl aan de overkant een nieuw appartamentencomplex verrijst.

Waar het om draait, is de vraag hoe gedurende de eindtijd van het Atlasgebouw de bewoners reageren. De één is bang, de ander kwaad, weer een ander komt in verzet en maakt ruzie met onverschilligen. Vaak botsen al deze emoties in één personage op elkaar. Het meest pregnant is dat het geval bij Melanie, een van de bewoners op wie De Coster met haar gevoelige camera inzoomt. Zij is een alleenstaande moeder, die al heel wat veranderingen heeft moeten doorstaan. Nadat haar man haar heeft verlaten, dreigt ze nu ook haar baan als radio-

journalist te verliezen. Als eerste bindt Melanie de strijd aan met de huisbaas, een firma die niemand kent. Zij is ook de eerste die een geheimzinnige piep hoort in het afladderende Atlasgebouw, waarvan ze veronderstelt dat “De Firma” die produceert om haar weg te pesten. We komen er niet achter of de overspannen vrouw paranoïde is en anderen meeslept in haar angst voor verandering, of dat er inderdaad een vreemd geluid klinkt.

De bestseller *De klopp op de deur*, indertijd door *De Gids* gerecenseerd in drie woorden (“Niet open doen”), werd door toonaangevende critici veroordeeld als “huiskamerrealisme”, waar voor literatuur-liefhebbers niets aan te beleven valt. Van recensent Arie Storm kreeg Saskia de Coster in *Het Parool* een soortgelijk verwijt: “Sommige bewoners van het flatgebouw horen een piep. Anderen horen die piep niet. Dat is het wel zo’n beetje qua spanning.” Maar met zo’n eendimensionale interpretatie doet men *Wat alleen wij horen* ernstig tekort als psychologische roman die het huiskamerrealisme verre overstijgt.

Bij Saskia de Coster is altijd en ook nu weer de verbeelding aan de macht. Die stelt haar op het oog alledaagse personages in staat tot het leiden van fascinerende dubbellevens waarin ze voortdurend van identiteit veranderen. Iedereen wil de tijd naar zijn hand te zetten. Dat lukt niet alleen de schrijfster Erin, of Melanies fantasievolle zootje Claus, maar ook het oudere echtpaar George en Abi, en de luie conciërge van het Atlasgebouw, Anton. Hij lijdt aan adembenemend beschreven seksuele dwangvoorstellingen. Overdag tuurt hij als bewaker van een supermarkt in een afgesloten ruimte naar beeldschermen die weinig aan de verbeelding overlaten. Thuis voert Anton via de intercom liefdevolle gesprekken met een imaginaire geliefde.

Niets ligt vast in deze fascinerende verzameling psychologische portretten die samen het gezicht van onze tijd weerspiegelen. Tijd is de onveranderlijke hoofdpersoon van *Wat alleen wij horen*, die gewoon doorgaat als het Atlasgebouw met een voor iedereen hoorbaar hels kabaal is opgeblazen: “Na de luide knal wikkelt de spoel van de tijd zich vertraagd af. Zo verstild als een paard dat traag de ogen sluit en doodmoe door de knieën gaat, stort het Atlasgebouw in. De muren omhelzen elkaar. Het dak aarzelt en blijft nog even hoog hangen, maar zet dan ook de val naar beneden in.”

Saskia de Coster, Foto Johan Jacobs.

Intussen tikt de klok verder voor iedereen die ernaar luistert om met zijn tijd te kunnen meegaan. Saskia de Coster zet onze oren op scherp in deze literair vormgegeven antropologische studie naar de invloed van maatschappelijke veranderingen op het individu, gepresenteerd als een optimistisch stemmende hedendaagse soapopera.

ELSBETH ETTY

SASKIA DE COSTER, *Wat alleen wij horen*, Prometheus,
Amsterdam, 2015, 317 p.
